

БИОТЕРОРИЗЪМ: ОПАСНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ ПРОВЕЖДАНЕ НА ГОЛЕМИ СПОРТНИ СЪБИТИЯ

Ивайло Здравков*, Сашо Йорданов, Нина Кленовска, Ивайло Михайлов

Национална спортна академия „Васил Левски“,
катедра „Тежка атлетика, бокс, фехтовка и спорт за всички“

ORCID

Ivaylo Zdravkov – <https://orcid.org/0000-0003-3999-3612>

Sasho Yordanov – <https://orcid.org/0000-0003-2637-3115>

Nina Klenowska – <https://orcid.org/0009-0009-9075-5717>

Ivaylo Mikhailov – <https://orcid.org/0009-0001-0585-3390>

РЕЗЮМЕ

Големите спортни събития привличат вниманието на световната общественост и събират спортисти, фенове и организатори. Потенциалът за биотероризъм обаче представлява значителна заплаха за сигурността и обществената безопасност на тези събития. Чрез разбирането и преодоляването на тези рискове заинтересованите страни могат да подобрят мерките за сигурност, за да гарантират безопасността на участниците и зрителите на големи спортни събития. Цел на това проучване е да предостави задълбочен преглед на основните рискове и заплахи от биотероризъм, пред които са изправени големите спортни събития. **Предмет** на изследването са стратегиите, системите и протоколите за сигурност. **Обект** на изследването са потенциалните уязвимостите, характерни за тези събития. **Методология:** за целите на изследването са използвани контент анализ, системен анализ, дедукция и индукция. **Резултати:** след обработка на данните установихме, че рисковете и заплахите за биосигурността, свързани с биотероризма, представляват сериозно предизвикателство за безопасността и сигурността на големите спортни събития. **Заклучение:** с поддържането на информираност, прилагане на добри практики, насърчаване на сътрудничеството между агенциите за сигурност, осигуряване на безпроблемна координация и обмен на разузнавателна информация и нови технологии можем да оптимизираме биосигурността.

Ключови думи: тероризъм, биотероризъм, спортно събитие, рискове, заплахи, стратегии

BIOTERRORISM: RISKS AND CHALLENGES FOR MAJOR SPORTING EVENTS

Ivaylo Zdravkov*, Sasho Yordanov, Nina Klenovska, Ivaylo Mihaylov

National Sports Academy “Vassil Levski”,
Department of Heavy athletics, boxing, fencing and sport for all

ABSTRACT

Major sports events attract the attention of the global public and bring together athletes, fans, and organizers. However, the potential for bioterrorism poses a significant threat to the

security and public safety of these events. By understanding and addressing these risks, stakeholders can enhance security measures to ensure the safety of participants and spectators at major sports events. The aim of this study is to provide an in-depth overview of the key risks and threats of bioterrorism faced by major sports events. The research focuses on security strategies, systems, and protocols. The study examines the vulnerabilities specific to these events. Methodology: Content analysis, system analysis, deduction, and induction were used for the research. Results: After data processing, we found that biosecurity risks and threats related to bioterrorism pose a serious challenge to the safety and security of major sports events. Conclusion: By staying informed, implementing best practices, promoting cooperation among security agencies, ensuring smooth coordination, and exchanging intelligence and new technologies, we can optimize biosecurity.

Keywords: terrorism, bioterrorism, sport, risks, threats

ВЪВЕДЕНИЕ

Биотероризмът е умишленото освобождаване на биологични агенти с цел причиняване на вреда и всяване на страх сред населението и представлява сериозна заплаха за обществената безопасност и сигурност. Според автора на „Биотероризмът: Скритата война“ (Плочев, 2012) „биотероризмът е най-острата форма на проява на съвременния технологичен тероризъм чрез целенасочено използване на биологични агенти за постигане на стратегически цели“. Макар че големите спортни събития имат за цел да обединят хората в празник и съревнование, те също могат да станат мишена за актове на биотероризъм поради високопоставения си характер, големите тълпи и глобалното внимание.

Историята на биотероризма води началото си от древни времена, когато биологичните агенти са били използвани като оръжия по време на война или за нанасяне на вреда на противниците. През 600 г. пр.Хр. Солон от Атина отравя кладенците на противниците си с хелеборе по време на обсадата на град Криса. Британците раздават одеяла, принадлежали на болни от дребна шарка войници, на индианските племена (1763 г.), а японските военни сили пък използват чума, антракс и други болести през Втората световна война. През 1972 г. САЩ, СССР и повече от 100 други държави ратифицират Конвенцията за биологичното оръжие. Държавите, които са я подписали, се задължават да не разработват, произвеждат, придобиват, съхраняват или употребяват биологични или друг вид оръжия. Отсъствието на режим за проверка на спазването на задълженията на държавите, произтичащи от нея, ограничава нейната ефективност, като през последните 40 години множество държави нарушават пакта, установен в нея, като в същото време се

наблюдава нарастване на използването на биологични агенти при терористични атаки, които доведоха до няколко смъртни случая и до широко разпространен на терор и страх. За контрол и превенция на заболяванията биологичните оръжия са организирани в три категории:

- Биологичните оръжия категория А са агенти или патогени с висок приоритет и включват организми, които водят до висока смъртност и имат потенциал да предизвикат значителна обществена паника.

- Биологичните оръжия категория Б се характеризират с лесно и бързо разпространение. Въпреки че смъртността от тези агенти е по-ниска, те могат да доведат до значителна заболеваемост и свързаните с нея паника и всяване на страх в населението.

- Биологичните оръжия категория В включват новооткритите вируси и патогени. Те могат да бъдат адаптирани в бъдеще, за да се възползват напълно от тяхната патогенна сила, достъпност и смъртност.

С напредъка на науката и технологиите обаче потенциалът за биотероризъм значително нарасна. Появата на съвременните заплахи от биотероризъм налага по-задълбочено разбиране на рисковете и последиците, свързани конкретно с големи спортни събития. Големите спортни събития, като Олимпийските игри, Световните купи и международните турнири, привличат милиони зрители и участници от различни среди. За съжаление, тези събития представляват и привлекателна цел за отделни лица или групи, които се стремят да създадат хаос и страх.

Чрез разбиране на предисторията и еволюиращия характер на биотероризма заинтересованите страни могат да идентифицират уязвимите места, да укрепят инфраструктурата за сигурност и да увеличат възможностите за реагиране при извънредни ситуации, за да се гарантират безопасността и благополучието на спортистите, зрителите и всички участници в големи спортни събития.

ЦЕЛ

Цел на това проучване е да предостави задълбочен преглед на основните рискове и заплахи от биотероризъм, пред които са изправени големите спортни събития.

МЕТОДИКА

Предмет на изследването са стратегиите, системите и протоколите за сигурност. Обект на изследването са потенциалните уязвимостите, характерни за тези събития. За целите на изследването са използвани контент анализ, системен анализ, дедукция и индукция.

РЕЗУЛТАТИ

Анализ на литературни източници

В България борбата с биотероризма е регулирана от няколко основни закона и разпоредби:

- Закон за борба с тероризма. Този закон определя тероризма като престъпление и предоставя правната рамка за превенцията, разследването и наказателното преследване на терористични актове.
- Наказателен кодекс. В Наказателния кодекс на Република България има разпоредби, които включват определение на тероризма, наказания за терористични престъпления, финансиране на тероризъм, публично призоваване за тероризъм и т.н.
- Закон за борба с прането на пари и финансирането на тероризма. Този закон цели да предотврати използването на финансирането на тероризма и прането на пари за терористични цели.
- Закон за сигурността на информацията – определя мерките и задълженията за защита на информацията, която се отнася до националната сигурност. ЗСИ има за цел да предотврати използването на информационни технологии за терористични цели и за защита на информационната инфраструктура на държавата.
- Закон за държавна агенция „Национална сигурност“ – определя мерките и задълженията за защита на националната сигурност от посегателства, насочени срещу националните интереси, независимостта и суверенитета на Република България, териториалната цялост, основните права и свободи на гражданите, демократичното функциониране на държавата и гражданските институции и установения в страната конституционен ред.
- Директива (ЕС) 2017/541 относно борбата с тероризма е основният наказателно-правен инструмент на равнището на ЕС в областта на борбата с тероризма. Тя определя общи правила за криминализиране на терористичните действия, подготовката, участието, подпомагането и финансирането на тероризма.
- Регламент (ЕС) 2021/784 относно справянето с разпространението на терористично съдържание онлайн, в сила от 7 юни 2022 г. Той предвижда механизми за премахване или блокиране на достъпа до терористично съдържание в интернет.

През 1975 г. България приема в националното си законодателство и изпълнява задълженията си по Конвенцията за забрана на разработването, производството и натрупването на запаси от бактериологични (биологични) и токсични оръжия и за тяхното унищожаване. Тя също така е член на Световната здравна организация и приема Международните здравни правила. Тези разпоредби изискват от България да развие и поддържа

основен капацитет за откриване, оценка, докладване и реагиране при извънредни ситуации, включително биотероризъм.

Анализ на случаи на инциденти на биотерористични атаки

Последиците от биотерористична атака по време на голямо спортно събитие могат да бъдат катастрофални. Умишленото освобождаване на биологичен агент, като силно заразен патоген или токсин, може да доведе до масови жертви, широко разпространена паника и дестабилизация на обществото. Психологическото въздействие на подобна атака би могло да надхвърли непосредствените физически последици, насаждайки страх и недоверие. Най-сериозните исторически инциденти, които подчертават потенциала на биотероризма като заплаха за големи спортни събития, са:

- Атаката със зарин (нервнопаралитичен газ) в метрото на Токио през 1995 г., извършена от сектата „Аум Шинрикьо“, показва уязвимостта на претъпканите транспортни системи и опустошителното въздействие на химически агент върху гъсто населен градски район.
- Атаките с антракс в САЩ през 2001 г., включващи изпращането на писма, съдържащи спори на *Bacillus anthracis*, разкриха уязвимостта на пощенските системи и повишиха осведомеността относно лесното разпространение на биологични агенти.
- Инцидентът „Камейдо“ през 1995 г., опит на религиозната група „Аум Шинрикьо“ да пусне антракс в Токио, Япония. Групата разпръсква течна суспензия от спори на антракс от покрива на сградата на централата си в Камейдо, Токио.

ДИСКУСИЯ

Предисторията на биотероризма в контекста на големи спортни събития подчертава необходимостта от проактивни мерки за откриване, предотвратяване и реагиране на такива заплахи. Правителствата, организаторите на събития и агенциите за сигурност трябва да работят съвместно за подобряване на протоколите за биосигурност, да прилагат строги мерки за сигурност и да разработват ефективни стратегии за намаляване на риска.

Основни аспекти, свързани с рисковете от биотероризъм в контекста на големи спортни събития, са:

- Дефиниране на биотероризма и неговото значение в контекста на големи спортни събития, включително мотивите и целите, които стоят зад подобни действия.

- Разглеждане на биологичните агенти – техните характеристики, начини на предаване и въздействието, което те могат да окажат върху общественото здраве.

- Идентифициране на уязвимостите, като например големи събирания, предизвикателства, свързани с достъпността, транспортни системи и сигурност на мястото на провеждане.

- Анализ на исторически инциденти, свързани с биотероризъм.

- Системи за откриване и наблюдение.

- Планове за реагиране при инциденти, координацията, ефективната комуникация и обществената осведоменост.

- Стратегии за намаляване и оценка на риска, мерки за сигурност, протоколи за проверка, обучение, образованието и публично-частните партньорства като ключови компоненти на ефективното намаляване на риска.

- Международно сътрудничество и обмен на разузнавателна информация.

- Обсъждане на потенциални бъдещи заплахи, като например напредъка в биотехнологиите и синтетичната биология.

- Големите спортни форуми и събития могат да бъдат привлекателна цел на терористичните организации поради няколко фактора:

- Високопрофилен характер: големите спортни събития се наблюдават от милиони хора по целия свят, което ги прави идеална платформа за лица или групи, стремящи се към максимална изява и въздействие.

- Тяхната масовост.

- Международно участие: в спортните събития често участват състезатели и зрители от различни държави, което улеснява разпространението на болести.

- Икономическо въздействие.

- Психологическо въздействие: акциите на биотероризъм имат за цел не само да причинят физически вреди, но и да всеят страх, паника, тревога и психологически стрес.

Според НАТО (Guidelines for first responders to a CBRN incident, 2014), при биотерористични атаки и инциденти едно от най-големите предизвикателства, което предизвиква сериозно безпокойство, е, че биологичните агенти стават все по-лесно достъпни поради лесното си производство и стават ефективни инструменти за терор. Те включват бактериални агенти като *Bacillus anthracis* (антракс), *Yersinia pestis* (чума) и *Francisella tularensis* (туларемия). Вирусните агенти като вируса на вариола, филовирусите (Ебола, Марбург) и ортопоксвирусите също будят загриженост. Токсините, получени от живи

организми, като ботулинов токсин, рицин или афлатоксин, също представляват значителен риск. Освен това химическите агенти, като нервнопаралитичните газове, са смъртоносни дори в минимални концентрации, убиват за броени секунди (зарин, зоман, фосген, VX) и могат да се използват заедно с биологичните агенти, за да се повиши тяхната ефективност. Според изследване (Jansen et al., 2014) основните мотиви за биотероризъм се дефинират в няколко основни групи:

- Политически мотиви – биотерористични актове, които целят постигането на конкретни политически цели или изпращане на послание до правителства или институции.
- Идеологически мотиви – екстремистки идеологии, религиозни убеждения или радикални политически философии могат да бъдат двигател на тези мотиви.
- Психологическо и обществено въздействие – те се стремят да всеят страх и паника в целевите групи от населението, да нарушат социалното единство, като се насочат към събития, които символизират единство, да подкопаят доверието в институциите.

Ефективните стратегии за борба срещу тероризма не могат да функционират без съвременни методи за мониторинг и оценка на риска, като системите за откриване и наблюдение. За да се оптимизират сигурността и безопасността, е нужно да се изготви ефективен, ефикасен и актуален протокол за реакция при извънредни ситуации, за да бъде намален биологичният риск, както и да се подобрят подготвеността и ответната реакция. Подготвеността за инциденти, свързани с биотероризъм, изисква разработване и прилагане на надеждни планове за реагиране при инциденти, координация между заинтересованите страни и ефективни комуникационни стратегии, за да се осигури бърза и координирана реакция. Специалистите по сигурност и безопасност на населението най-общо разделят тези стратегии и протоколи за сигурност на три основни етапа:

- Анализ и оценка на риска.
- Мерки за сигурност.
- Създаване и използване на протоколи за скрининг и автентификация.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение, рисковете и заплахите за биосигурността, свързани с биотероризма, представляват сериозно предизвикателство за безопасността и сигурността на големите спортни събития. Те изискват постоянна бдителност и готовност. Големите спортни събития не са застраховани от тези рискове и са необходими строги мерки за биосигурност, за да се гарантират безопасността и сигурността на участниците, зрителите и обществата.

Усилията в областта на биосигурността трябва непрекъснато да се развиват, за да се отговори на бъдещите заплахи и новите технологии, които могат да бъдат използвани от биотерористи. Напредъкът в биотехнологиите и синтетичната биология, както и потенциалът за дизайнерски патогени поставят нови предизвикателства и изискват проактивни мерки за гарантиране на биологичната сигурност по време на големи спортни събития. След анализ на данните от това проучване можем да заявим, че само чрез поддържане на информираност, прилагане на добри практики, насърчаване на сътрудничеството между агенциите за сигурност, организаторите на събития и местните власти, както и осигуряване на безпроблемна координация и обмен на разузнавателна информация с приоритет на обществената безопасност и възприемане на нови технологии можем да повишим биосигурността и да намалим въздействието на биотерористични инциденти по време на големи спортни събития.

ЛИТЕРАТУРА

Директива (ЕС) 2017/541 относно борбата с тероризма. // Direktiva (ES) 2017/541 otnosno borbata s terorizma.

Закон за борба с прането на пари и финансирането на тероризма. // Zakon za borba s praneto na pari i finansiraneto na terorizma.

Закон за държавна агенция „Национална сигурност“. // Zakon za darzhavna agentsia “Natsionalna sigurnost”.

Закон за противодействие на тероризма. // Zakon za protivodeystvie na terorizma.

Зелена книга за подготвеност за биологична атака. // Zelena kniga za podgotvenost za biologichna ataka.

Конвенция за забрана на разработването, производството и натрупването на запаси от бактериологични (биологични) и токсични оръжия и за тяхното унищожаване. // Konventsia za zabrana na razrobotvaneto, proizvodstvoto i natrupvaneto na zapasi ot bakteriologichni (biologichni) i toksichni orazhia i za tyahnoto unishtozhavane.

Наказателен кодекс на Република България. // Nakazatelen kodeks na Republika Bulgaria

Плочев, К. (2012). *Биотероризмът: Скритата война*. // Plochev, K. (2012). *Bioterorizmat: Skritata voyna*.

Регламент (ЕС) 2021/784 относно справянето с разпространението на терористично съдържание онлайн. // Reglament (ES) 2021/784 otnosno spravyaneto s razprostraneniето na teroristichno sadarzhание onlayn.

2001 Anthrax Attacks Fast Facts. (2023, May 25). CNN. Retrieved November 5, 2023, from <https://edition.cnn.com/2013/08/23/health/anthrax-fast-facts/index.html>

Guarding Against the Biological Threat: BioWatch Gen 3. (2013, September 20). [defensemedianetwork.com](https://www.defensemedianetwork.com). Retrieved November 5, 2023, from <https://www.defensemedianetwork.com/stories/guarding-against-the-biological-threat-biowatch-gen-3/>

Guidelines for first responders to a CBRN incident. (2014, August 1). [nato.int](https://www.nato.int/docu/cep/cep-cbrn-response-e.pdf). Retrieved November 5, 2023, from <https://www.nato.int/docu/cep/cep-cbrn-response-e.pdf>

Jansen HJ, Breeveld FJ, Stijnis C, Grobusch MP. Biological warfare, bioterrorism, and biocrime. *Clin Microbiol Infect.* 2014 Jun;20(6):488-96. doi: 10.1111/1469-0691.12699. PMID: 24890710; PMCID: PMC7129974.

Tokyo subway attack of 1995. (2010, March 4). Britannica. Retrieved November 5, 2023, from <https://www.britannica.com/event/Tokyo-subway-attack-of-1995/additional-info#history>

Автор за кореспонденция:

Ивайло Здравков

Национална спортна академия „Васил Левски“

Катедра „Тежка атлетика, бокс, фехтовка и спорт за всички“

e-mail: zdravkov.nsa@gmail.com